

Т. Білоус,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільного права та процесу
Університету державної фіскальної служби України

ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ОХОРОНИ ПРАВА НА ТАЄМНИЦЮ ПРО СТАН ЗДОРОВ'Я

Відповідно до статті 3 Конституції України людина, її життя, здоров'я, честь та гідність, недоторканість та безпека визнаються найвищою соціальною цінністю. Згідно з даною правовою нормою в Україні виникає потреба належної правової охорони права на медичну допомогу, складовою частиною якої є право на таємницю про стан здоров'я.

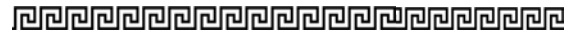
У сучасному суспільстві з розвитком та впровадженням новітніх медичних технологій захист права на таємницю про стан свого здоров'я є особливо актуальним. Сьогодні кожна особа знає медичну практику, коли лікар після проведення обстеження повідомляє рідним та близьким хворого його діагноз, особливості та тривалість курсу лікування, а також можливості та перспективи одужання. Проте багато лікарів навіть не здогадуються про те, що розголошення такої інформації без згоди пацієнта є прямим порушенням його законних прав та інтересів. Разом із тим лікарський персонал в інтересах пацієнта не завжди доносить усю повноту інформації про стан пацієнта, побоюючись нашкодити йому самому [16, с. 154].

Останнім часом наукова громадськість приділяє значну увагу висвітленню проблеми захисту права особи на таємницю про стан свого здоров'я, про що свідчать наукові праці С.В. Антонова, І.В. Арістової, К.І. Білякова, Н.Б. Болотіної, Ю.Л. Бошицького, С.Б. Булеци, І.В. Венедиктової,

А.А. Герц, З.С. Гладуна, О.В. Гришук, О.В. Дзери, К.О. Ільющенкової, О.Ю. Кашинцевої, А.О. Кодинця, О.В. Кохановської, Н.С. Кузнецової, В.В. Луця, Р.А. Майданика, О.С. Мостовенко, О.О. Отраднкової, П.І. Орлова, Д.О. Перова, О.О. Пономарьової, П.М. Рабіновича, З.В. Ромовської, А.М. Савицької, І.Я. Сенюти, С.Г. Стеценка, Р.О. Стефанчука, Є.О. Харитонова, М.В. Фігель, О.А. Чабан, І.В. Шатковської, С.І. Шимон, Р.Б. Шишки, Г.В. Юровської та ін. Необхідно відзначити, що більшість наукових робіт із предмету дослідження не втрачає своєї актуальності на даний час і тому зумовлює необхідність подальших досліджень.

Метою даної статті є аналіз та вдосконалення законодавства України щодо отримання, збереження і захисту інформації про стан здоров'я людини, дослідження й визначення об'єкта та предмета права на таємницю про стан здоров'я, встановлення переліку осіб, які повинні забезпечувати збереження даної інформації, а також випадків правомірного її розголошення.

Для початку ватро дослідити саме поняття «здоров'я», яке є основним елементом у визначенні права на таємницю про стан здоров'я. Згідно зі статтею 3 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» під даним поняттям розуміється стан повного фізичного, психічного і соціального благополуччя, а не

тільки відсутність хвороб і фізичних вад [7]. Як особисте немайнове благо воно розуміється як комплекс якісних та кількісних медичних показників про плотський, психічний і соціальний стан людини. Основним носієм права на таємницю про стан свого здоров'я є кожна людина незалежно від свого віку, майнового та соціального положення та інших чинників.

Медична інформація передбачає відомості про стан здоров'я людини, історію її хвороби, про мету запропонованих досліджень і лікувальних заходів, прогноз можливого розвитку захворювання, які лікар зобов'язаний надати на вимогу пацієнта, членів його сім'ї або законних представників, за винятком випадків, коли така повна інформація може завдати шкоду пацієнту. А інформаційне право особи, яке стосується даної інформації, надає їй змогу встановлювати певні обмеження щодо отримання та поширення такої інформації як для самих медичних працівників, так і осіб, які її отримали під час виконання своїх професійних або службових обов'язків. Реалізація даного права закріплюється важливою гарантією поширення на неї особливого правового режиму. Тому змістом права особи на таємницю про стан свого здоров'я є можливість самостійно, на власний розсуд визначати коло осіб, які можуть отримати таку інформацію, а також вимагати не розголошувати її від тих осіб, що отримали її під час виконання своїх робочих обов'язків.

Аналізуючи таємницю про стан здоров'я, зупинимось на дослідженні даного правового явища. Інформація про стан здоров'я належить до медичної галузі. Тому можемо використовувати термін «медична інформація про стан здоров'я», яка дозволяє також використовувати термін «медична таємниця», з яким тісно переплітається термін «лікарська таємниця».

Саме збереження лікарської таємниці відображається статтею 285 ЦК України [4] та статтею 40 Основ здо-

ров'я [7] шляхом закріплення права на таємницю про стан здоров'я. Таке право слід визначати як особисте немайнове право фізичної особи, яке надає їй можливість тримати в таємниці відомості про стан свого здоров'я, а також вимагати таких самих дій від інших осіб. Зміст права фізичної особи на таємницю про стан свого здоров'я становить можливість цієї особи самостійно визначати коло осіб, яким вона захоче надати інформацію про своє здоров'я, а також можливість вимагати не поширювати такі відомості іншим особам.

Забезпечуючи право на лікарську таємницю, законодавець закріпив й обов'язок інших осіб утримуватись від втручання в особисте життя людини, що пов'язане з її здоров'ям. Так, частиною другою статті 286 ЦК України [4] заборонено вимагати та подавати за місцем роботи або навчання інформацію про діагноз та методи лікування людини.

В. Акопов під лікарською таємницею розуміє всі відомості, що отримані від хворого чи виявлені під час його медичного обстеження чи лікування, що не підлягає розголошенню без згоди хворого [10, с. 118]. На думку інших учених (Л. Бедрін, А. Загрядська, П. Ширинський), лікарська таємниця – це відомості про хворобу, особисте та інтимне життя хворого, що стають відомими медичним працівникам у процесі виконання ними своїх професійних обов'язків [11, с. 24].

У чинному законодавстві застосовується термін «лікарська таємниця» щодо медичних працівників, яким у зв'язку з виконанням професійних або службових обов'язків стало відомо про хворобу, медичне обстеження, огляд та їх результати, інтимну і сімейну сторону життя громадянина, вони не мають права розголошувати ці відомості, крім передбачених законодавчими актами випадків [2].

На думку І.Я. Сенюти, доречніше вживати термін «медична таємниця»,

тобто інформація, отримана в процесі надання медичної допомоги, яка не підлягає розголошенню, крім випадків, передбачених законодавством, про яку медичним працівникам та іншим особам стало відомо у зв'язку з виконанням професійних або службових обов'язків [15, с. 200].

Лікарська таємниця є одним із видів медичної таємниці. Медичну таємницю можна розглядати у двох варіантах: лікарська таємниця і хворий та лікарська таємниця і треті особи. У першому варіанті важливе значення має право пацієнта на медичну інформацію і проблеми його реалізації. Для другого – те, що медичні працівники та інші особи, які, виконуючи професійні чи службові обов'язки, отримали інформацію про стан здоров'я, сімейне та особисте життя, не мають права її розголошувати без згоди особи, крім випадків, передбачених законодавчими актами [15, с. 196].

На думку А. Пустовіт, лікарську таємницю («інформацію про пацієнта») слід відрізнити від медичної інформації («інформації для пацієнта»), яка містить у собі відомості про стан здоров'я людини, історію її хвороби, про мету запропонованих досліджень і лікувальних заходів, прогноз можливого розвитку захворювання, які лікар зобов'язаний надати на вимогу пацієнта, членів його сім'ї або законних представників, за винятком випадків, коли така повна інформація може завдати шкоди здоров'ю пацієнта [12, с.13].

Варто зауважити, що термін «лікарська» не зовсім точно відображає обов'язок збереження в таємниці інформації про хворого. Більш точним може вважатися використання терміна «медична таємниця», оскільки йдеться про всю сферу медицини, про необхідність не тільки лікарям зберігати в таємниці отримані відомості.

Деякі науковці вважають, що основне призначення інституту медичної таємниці – попередження випадків

можливого заподіяння моральної шкоди пацієнту та його близьким. Однак збереження медичної таємниці не може бути абсолютним. В. Версаєв уважав, що якщо збереження таємниці шкодить суспільству або оточуючим хворого, то лікар повинен порушити таємницю. Сучасне вітчизняне та міжнародне законодавство забороняє поширення інформації, що порушує права людини, та передбачає випадки правомірного розголошення медичної таємниці [13, с. 60].

Як убачається зі ст. 40 Основ законодавства України про охорону здоров'я, розголошення відомостей, які становлять лікарську таємницю, можливо лише в передбачених законом випадках [7]. Законодавчими актами передбачено низку таких випадків, як-от:

– обов'язок наречених повідомити один одного про стан здоров'я [3];

– обов'язок підприємств, установ і організацій усунути за поданням відповідних посадових осіб державної санітарно-епідеміологічної служби від роботи, навчання, відвідування дошкільних закладів осіб, які є носіями збудників інфекційних захворювань, хворих на небезпечні для оточуючих інфекційні хвороби, або осіб, які були в контакті з такими хворими, з виплатою у встановленому порядку допомоги із соціального страхування, а також осіб, які ухиляються від обов'язкового медичного огляду або щеплення проти інфекцій, перелік яких встановлюється центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я [5];

– обов'язок установи виконання покарань повідомити відповідний протитуберкульозний заклад про клінічну та диспансерну категорію захворювання хворого на туберкульоз, звільненого з місць позбавлення волі (арештного дому) [8];

– передача відомостей про стан психічного здоров'я особи та надання їй психіатричної допомоги без згоди

особи або без згоди її законного представника для:

1) організації надання особі, яка страждає на тяжкий психічний розлад, психіатричної допомоги;

2) провадження досудового розслідування або судового розгляду за письмовим запитом слідчого, прокурора та суду [9];

– обов'язок лікувально-профілактичного закладу передати протягом доби з використанням засобів зв'язку та на паперовому носії екстрене повідомлення про звернення потерпілого з посиланням на нещасний випадок на виробництві за встановленою формою підприємству, де працює потерпілий, а також визначеним органам державної влади (п. 9 постанови Кабінету Міністрів України «Деякі питання розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві» [7].

На нашу думку, цей перелік не є вичерпним, і розголошення лікарської таємниці можливе і в інших випадках. Зокрема, за приписами ст. 32 Конституції України не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини [2]. Відповідно до ч. 2 ст. 8 Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод органи державної влади не можуть втручатись у здійснення права на повагу до приватного і сімейного життя, за винятком випадків, коли втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб [1]. Крім цього, правила поширення інформації з обмеженим доступом врегульовано ст. 29 Закону України

«Про інформацію», за приписами якої інформація з обмеженим доступом може бути поширена, якщо вона є суспільно необхідною, тобто є предметом суспільного інтересу, і право громадськості знати цю інформацію переважає потенційну шкоду від її розголошення. Такою вважається інформація, яка свідчить про загрозу державному суверенітету, територіальній цілісності України; забезпечує реалізацію конституційних прав, свобод і обов'язків; свідчить про можливість порушення прав людини, введення громадськості в оману, шкідливі екологічні та інші негативні наслідки діяльності (бездіяльності) фізичних або юридичних осіб тощо [6].

Доктрині і практиці іноземних держав відомі випадки розголошення лікарської таємниці, які не згадуються в чинному законодавстві України.

Із судової практики питання щодо розкриття медичної інформації про стан здоров'я публічної особи аналізувалося у справі Кемпбелл проти ЕмДжіЕн Лімітед (Campbell v. MGN Limited), яка розглядалася у 2004 році у Великобританії. Супермодель Наомі Кемпбелл неодноразово переконувала суспільство, що вона не має наркотичної залежності. Якимось британське видання повідомило своїх читачів про те, що супермодель лікується в спеціалізованому закладі для наркотично залежних, про деталі такого лікування, а також опублікувало фотографію Наомі на фоні закладу. У зв'язку із цим супермодель звернулася до суду з позовом про порушення її права на приватне життя. За результатами судового розгляду було вирішено, що відомості про наркотичну залежність супермоделі та отримання нею медичної допомоги можуть бути розголошені, оскільки вона сама ввела суспільство в оману своїми заявами про здоровий спосіб життя. Водночас публікація інформації про заклад, в якому Наомі отримувала медичну допомогу, деталі лікування, а також розміщення її фотографії на фоні спе-

нього особливого правового режиму. Визначається, що права особи на таємницю про стан свого здоров'я є можливістю самостійно, на власний розсуд визначати коло осіб, які можуть отримати таку інформацію, а також вимагати не розголошувати її від тих осіб, що отримали її під час виконання своїх робочих обов'язків. Встановлено, що, забезпечуючи дане право, законодавець закріпив і обов'язок інших осіб утримуватись від втручання в особисте життя людини, що пов'язане з її здоров'ям. Зазначається, що медичну таємницю можна розглядати у двох варіантах: лікарська таємниця і хворий та лікарська таємниця і треті особи. Акцентується увага на тому, що збереження медичної таємниці не може бути абсолютним, адже якщо збереження таємниці шкодить суспільству або оточуючим хворого, то лікар повинен порушити таємницю. У даній роботі підкреслено, що сучасне вітчизняне та міжнародне законодавство забороняє поширення інформації, що порушує права людини та передбачає випадки правомірного розголошення медичної таємниці. Наголошується, що відступ від нерозголошення лікарської таємниці можливий у випадках, коли хвороба може призвести до важливих наслідків у родині, створити загрозу для оточуючих чи суспільства.

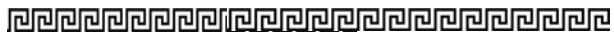
Ключові слова: Цивільний кодекс, цивільне право, медичне право, здоров'я, медична таємниця, лікарська таємниця, лікар, пацієнт, цивільно-правові відносини, життя людини, медична допомога, право на інформацію, таємниця про стан здоров'я.

Bilous T. Civil legal regime of protection of the right to secret about health

This article examines the civil law regime for the protection of the right to secrecy about one's

health. It is established that a person, his life, health, honor and dignity, inviolability and security are recognized as the highest social value. personal intangible benefit, it is understood as a set of qualitative and quantitative medical indicators of the carnal, mental and social condition of man. It is analyzed that the term "medical secret" is closely intertwined with the term "medical secret". It has been studied that the content of an individual's right to secrecy about his or her state of health constitutes the possibility for that person to independently determine the range of persons to whom he or she wishes to provide such information. It is argued that the exercise of the right to medical secrecy is an important guarantee of the extension of a special legal regime to it. It is defined that a person's right to secrecy about his or her state of health is an opportunity to determine at his or her own discretion the circle of persons who may receive such information, as well as to require non-disclosure of those who received it in the performance of their duties. It has been established that by ensuring this right, the legislator has established the obligation of other persons to refrain from interfering in a person's private life related to his or her health. It is noted that medical secrecy can be considered in two ways: medical secrecy and the patient and medical secrecy and third parties. Emphasis is placed on the fact that medical secrecy cannot be absolute, because if secrecy is harmful to society or the patient's environment, the doctor must violate the secrecy. This paper emphasizes that modern domestic and international law prohibits the dissemination of information that violates human rights and provides for cases of lawful disclosure of medical secrets. It is emphasized that deviation from non-disclosure of medical secrets is possible in cases where the disease can lead to

important consequences in the family, create a threat to others or society.

Key words: Civil Code, civil law, medical law, health, medical secrecy, medical secrecy, doctor, patient, civil law relations, human life, medical care, right to information, health secrecy.

Література

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: з поправками, внесен. відповідно до положень Протоколів № 11, 14 з Протоколами № 1, 4, 6, 7, 12 та 13. Право України. 2010. № 10. С. 215–233.
2. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
3. Сімейний кодекс України : Закон України від 10.01.2002 р. № 2947-III. Відомості Верховної Ради України. 2002. № 21–22. Ст. 135.
4. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 4. Ст. 356.
5. Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення : Закон України від 24.02.1994 р. № 4004-XII. Відомості Верховної Ради України. 1994. № 27. Ст. 218.
6. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 р. № 2657-XII. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 48. Ст. 650.
7. Про Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19.11.1992 р. № 2801-XII. Відомості Верховної Ради України. 1993. № 4. Ст. 19.
8. Про протидію захворюванню на туберкульоз : Закон України від 0507.2001 р. № 2586-III. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 49. Ст. 258.
9. Про психіатричну допомогу : Закон України від 22.02.2000 р. № 1489-III. Відомості Верховної Ради України. 2000. № 19. Ст. 143.
10. Акопов В.И. Медицинское право : книга для врачей, юристов и пациентов. Москва : ИКЦ «МарТ», 2004. 368 с.
11. Бедрин Л.М., Загрядская А.П., Ширинский П.П. Вопросы права и деонтологии в подготовке и воспитании врача : учебн. пособие для студентов, субординаторов и интернов. Ярославль, 1986. 76 с.
12. Кичма О.Ю. Медико-правове значення медичної таємниці. Європейські перспективи. 2013. № 11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evpe_2013_11_4
13. Коробцова Н.В. Правове регулювання медичної таємниці. Підприємство, господарство і право. 2005. № 4. С. 65–78.
14. Москаленко К. Розголошення лікарської таємниці: деякі питання теорії та практики. Підприємство, господарство і право. 2016. № 8. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pgip_2016_8_6
15. Сенюта І.Я. Медичне право: право людини на охорону здоров'я : монографія. Львів : Астолябія, 2007. 224 с.
16. Цивільно-правова охорона права на таємницю про стан здоров'я. Часопис Київського університету права. 2010. № 4. С. 154–158.
17. United Kingdom: *Campbell v. MGN Limited*. URL: <https://www.article19.org/resources.php/resource/2458/en/united-kingdom:-campbell-v.-mgn-limited>

